

GENEL KREDİ SÖZLEŞMESİ VE GENEL KREDİ SÖZLEŞMESİNE DEĞEN ÜRÜNLERİN BLOKZİNCİRİ TEKNOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Av.Yaman ÇELİK

Blokzinciri, bir aracıya ihtiyaç duymadan bir verinin iki parti arasında doğrudan değiş tokuşunu mümkün kılan, verilerin depolama ve transferi konusunda yüksek güvenlik sağlayan bir kayıt listesi, teknoloji olarak tanımlamak mümkündür. Bilinirliği günden güne artan bu teknolojinin farklı sektörlerde kullanımına ilişkin olarak da fikirler ortaya atılmakta, uygulamalar geliştirilmektedir. Bu yazı blokzinciri teknolojisinin genel kredi sözleşmesi kapsamında kısa bir değerlendirilmesinin yapılması amacıyla kaleme alınmıştır.

Genel kredi sözleşmesinden bahsedebilmek için öncelikle kredinin tanımına değinmek gerekmektedir. Kredi; kök olarak Latince'den gelen bir kelime olup saygınlık ve itibar olarak tanımlanmaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda kredinin tanımına yer verilmemiş; Kanun' un 48. maddesinde nelerin kredi olarak sayılacağı belirtilmiştir. Buna karşılık doktrinde yapılmış kredi tanımlamaları mevcuttur. Gerek bankacılığın dinamik yapısı gerekse blokzinciri teknolojisi göz önüne alındığında krediyi “ bir banka tarafından bir veya birden fazla kişinin geçici bir süreliğine ekonomik olarak desteklenmesine hizmet eden her türlü işlem “¹ olarak tanımlamak mümkündür. Bununla birlikte önemli bir nokta olarak şunu belirtmek gerekir ki BDDK banka için risk doğuran her işlemi kredi olarak nitelendirmektedir. Bu nitelendirilmesinde de uygulanma imkanı bulabilecek hükümler değişiklik göstermektedir.

Kredi süreci kredinin pazarlanması, tahsisi, kullandırımı, izlenmesi ve tasfiyesi aşamalarından oluşmaktadır. Kredilendirme sürecinde banka içinde izlenen yol ise; görüşme ve görüşme sonrası müşterinin banka ile çalışmak için başvurusu, müşteri ile ilgili bilgi toplama, müşterilerin verilerinin analizi, kredi tesisi için öneri, doküman hazırlama, kredinin tesisi, kontrol (izleme) ve ödeme olarak özetlenebilir.

Genel kredi sözleşmesi ise, kredi müşterisine – *gerçek veya tüzel kişi olabilir – belirli bir süre için veya süresiz olarak belirlenen limit içerisinde, limit kadar bir krediyi bir defada veya kısım kısım kullanma hakkı verilen, çerçeve sözleşme niteliğinde (bu noktada doktrinde farklı görüşler mevcuttur)*, taraflar arasında süreklilik arz eden bir hukuki ilişkinin kurulmasına temel teşkil eden ve genel işlem koşulları içeren, münferit kredi kullanımı olmadığı sürece asli edim borcu doğurmayan sözleşme² olarak tanımlanabilir. Biraz daha detaylandırarak olursak, taraflar arasında icap ve kabul neticesinde kurulan, müşteri için bir limit belirlenen ancak sözleşmenin kurulmasının taraflara kredi kullandırma veya ödeme gibi edimleri yüklenmediği sözleşmedir. Müşteri, belirlenen bu limit dahilinde nakit kredi, kmh, akreditif, teminat mektubu, ticari kredi kartı, çek kredisi gibi ürünleri kullanabilmektedir.

¹ Gürses, Davut, Banka Genel Kredi Sözleşmesi, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s.9

² Gürses, 155.vd

Kredi ve genel kredi sözleşmesine ilişkin bu açıklamalardan sonra blokzincir çerçevesinde konunun değerlendirilebilmesi için öncelikle özel, kısmi merkezi ve açık blokzincir ağlarından bahsedilmesi gerektiğini düşünmekteyim. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi'nde Ünsal/Kocaoğlu³* tarafından yayınlanan makalede bu ağlar şu şekilde açıklanmaktadır; *Kısmi-merkezi blokzincir yapılarında, diğer bir adıyla konsorsiyum blok zincirleri, dağıtık uzlaşma yöntemi yerine sadece önceden belirlenmiş sınırlı sayıda eşin, uzlaşma sistemini yönettiği yapılardır. Bu tür yapılarda blokzinciri verisi herkese açık olabileceği gibi verilerin erişilebilirliğinin de çeşitli şekillerde kısıtlandığı karma blok zinciri yapıları oluşturulabilir. Özel blok zincirlerinde ise, blok zincirine yazma (yeni bir işlem ekleme) yetkisi sadece özel bir gruba/organizasyona aittir. Verileri okuma hakkı ise herkese açık olabileceği gibi çeşitli şekillerde kısıtlanabilir.* Bu iki sınıflandırmanın dışında iletişim ve mutabakat tercihinin göre de sınıflandırma yapılabileceğinden bahsedilmektedir. Aslında bu sınıflandırma yapısı hangi tercihlerde hangi yapının daha uygun olduğunu göstermektedir. Örneğin; iletişim tercihiniz blokzincir ağına dileyen herkesin erişmesi yönünde ise açık blokzincir ağına, eğer değilse özel blokzincir ağına daha uygun bir durum ortaya çıkmaktadır. İletişim tercihinin ardından yapılan ayırım ise mutabakat tercihi ile ilgilidir. Bu noktada sorulan soru, ağa katılan herkesin mutabakat sistemine dahil olup olamayacağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer açık blokzincir ağına uygun bir durum varsa ve mutabakata ilişkin soruya verilen cevap evet ise bütünüyle izin gerektirmeyen sistem, cevap hayır ise kısmen izin gerektirmeyen sistem uygun görünmektedir. Eğer özel blokzincir ağına uygun bir durum varsa ve mutabakata ilişkin soruya verilen cevap evet ise kısmen izin gerektiren sistem, cevap hayır ise bütünüyle izin gerektiren sistem daha uygun görünmektedir. Bu çerçevede genel kredi sözleşmesi ve genel kredi sözleşmesi kapsamında kullanılacak ürünlere ilişkin olarak uygulanabilecek blokzincir yapısının- *müşteri ve banka sırları da düşünüldüğünde* – özel ağlar /kısmen izin gerektiren sistem olmasının daha uygun olabileceğini düşünmekteyim.

Bu bilgiler ışığında Genel Kredi Sözleşmesi süreci ve ürünlere ilişkin olarak şunlar söylenebilir;

✓ Sözleşme öneri ve kabul ile kurulmakta olup her ne kadar genel kanı önerinin müşteriden geldiği yönünde ise de aslında öneri büyük oranda bankadan gelmektedir.⁴ Müşteri bankaya kredi kullanma talebini iletildiğinde sözleşme şartlarını, faizi, geri ödeme tutar ve dönemleri gibi hususları bilmemektedir. Bu nedenle müşteriden bankaya gönderilen talebin – *farklı durumlar hariç olmak üzere* - aslında bir öneriye davet olduğu, akabinde bankadan müşteriye öneri geldiği ve müşterinin kabulü ile sözleşmenin kurulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla bu üç aşamanın blokzincir teknolojisi ile yapılabilmesi mümkün olabileceğinden sözleşmenin blokzincir teknolojisi ile kurulmasının önünde de bir engel olmadığı kanaatindeyim.

³ Blok Zinciri Teknolojisi: Kullanım Alanları, Açık Noktaları ve Gelecek Beklentileri, Ersin ÜNSAL/Ömer KOCAOĞLU, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, Sayı:13, Ağustos 2018,

⁴ Gürses, 186.vd

✓ Genel kredi sözleşmesi sürecinde belirttiğimiz üzere müşteri ile ilgili bilgi toplama ve müşteri verilerinin analizi aşamaları mevcuttur. Burada karşımıza TBB Risk Merkezi çıkmaktadır. Bu işlemler TBB Risk Merkezi'ne vekaleten KKB tarafından yürütülmekte olup blokzincir teknolojisi ile TBB Risk Merkezi'ne bir alternatif getirilip getirilemeyeceği hususu tartışılmaya değerdir.

✓ Sözleşmenin genel işlem koşulu içerdiği malumdur. Bu konudaki yürürlük denetimi, genel işlem koşulları hakkında müşterinin bilgilendirilip bilgilendirilmediği ve bu hükümlerin içeriğini öğrenme imkanının müşteriye verilip verilmediği hususlarında cereyan etmektedir. Sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce yerine getirilmesi gerekmekte olan bilgilendirme ve içeriğin öğrenilmesi süreçleri blokzincirin uygulama alanı bulabileceği süreçlerdendir. Ancak şunu da söylemekte fayda vardır. Blokzincirin değiştirilemez yapısı düşünüldüğünde bankadan müşteriye yapılan bilgilendirmede banka tarafından sisteme bir blok ekleneceğinden bu blok müşteri tarafından değiştirilip geri gönderilemeyecek, müşteri sisteme yeni bir blok ekleyecektir.

✓ Konunun belki biraz daha anlaşılabilmesine yardımcı olmak amacıyla genel kredi sözleşmesi çerçevesinde kullanılan ürünlerin blokzincir teknolojisi ile birlikte değerlendirilmesi faydalı olacaktır ancak sözleşme çerçevesinde kullanılan çok fazla ürün olduğundan tüm ürünlerden bahsedebilmek ne yazık ki mümkün değildir. Bu nedenle kredi türlerinin niteliklerine göre yapılan ve ana türler olarak bilinen nakdi ve gayrinakdi krediye ilişkin iki ürün bakımından değerlendirme yapmaktayım. Burada özellikle dikkate alınan blokzincir özelliklerinin değiştirilemezlik, aracılardan ortadan kaldırılması, güvenli olması, operasyonel riski ortadan kaldırması ve maliyetlerin düşmesi olduğunu belirtmekte fayda vardır. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde özellikle noterler aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla yapılması zorunlu olan işlemlerin blokzincir için son derece uygun olduğu görülmektedir.

✓ İlk ürün, nakdi krediler özelinde borçlu cari hesap şeklinde işleyen kredilerdir. Bu krediler bankacılık uygulamasında müşterinin, belirli bir limit içerisinde kalmak koşulu ile birden fazla defa kredi çekmesine ve yine vadeye bağlı olmaksızın geri iade etmesine imkan sağlayan; faizlerin belirli dönemlerde tahakkuk ettirildiği (genel olarak Mart sonu, Haziran sonu, Eylül Sonu ve Aralık sonu) kredilerdir. Temelinde bir mutabakat işlemidir. Blokzincir teknolojisinin özellikleri ile cari hesap şeklinde işleyen krediler birlikte değerlendirildiğinde İcra ve İflas Kanunu' nun 68/b maddesi göze çarpmaktadır. İlgili maddeye göre cari hesap veya kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen kredilerde krediyi kullandıran taraf, krediyi kullanan tarafın kredi sözleşmesinde belirttiği adresine, borçlu cari hesap sözleşmesinde belirtilen dönemleri veya kısa, orta, uzun vadeli kredi sözleşmelerinde yazılı faiz tahakkuk dönemlerini takip eden on beş gün içinde bir hesap özetini noter aracılığı ile göndermek zorundadır. Bu sürecin blokzincir teknolojisi ile yürütülmesi taraflar için her bakımdan uygun görünmektedir. Keza krediyi kullanan taraf da bir ay içinde yapacağı itirazı yine blokzincir teknolojisi ile gerçekleştirebilme imkanına sahip olacaktır.

✓ İkinci ürün olarak ise gayrinakdi kredi türü olarak teminat mektubundan bahsetmek faydalı olacaktır. Teminat mektubu ile ilgili olarak uygulamada karşılaşılan en büyük sorunlar; mektubun sahte olması, mektubun teyidinde ihtiyaç duyulması, teslim ve saklamadaki zorluklar, mektupta oluşacak tahribatlar ya da yapılabilecek tahrifatlar ile vade takibi olarak belirtilmelidir. Elektronik İmza Kanunu' nun 5. maddesinde 15.07.2016 tarihinde yapılan değişiklik ile “ *Kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler ile banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.* “ hükmü getirilmiştir. Dolayısıyla bu hükümle birlikte elektronik teminat mektubu hazırlanmasının önünde bir engel kalmamıştır. Bu uygulama Elektronik Teminat Mektubu Platformu üzerinden yürütülmekte olup şu an için muhatabı yurtdışı yerleşik olan teminat mektupları, yurtdışı şubelerin düzenlediği teminat mektupları ve yurtdışına verilen kontrgarantiler elektronik olarak düzenlenememektedir. Buradaki önemli noktanın muhatap için KKB Findeks üyeliği ile ETMP üyeliği, lehdar açısından ise KKB Findeks üyeliği aranması olduğunu düşünmekteyim. Bir diğer deyişle ortada yine bir aracının olduğu görülmektedir. Blokzincir teknolojisi ile müşterinin/lehdarın bankaya ileteceği talep ve akabinde mektubun muhataba sevki çok daha kolay ve aracsız hale gelebilecek ve ayrıca şu an için düzenlenemeyen mektuplar da düzenlenebilecektir. Muhatap tüm zincirdeki blokları da göreceğinden – *bir anlamda mektubun geçmişi olarak nitelendirilebilir* - teminat mektubunun sıhhati açısından herhangi bir riskle de karşılaşılmayacaktır.

Son söz olarak, blokzincir teknolojisinin her geçen gün biraz daha tanınması, yaygınlaşması ve mevzuatta yapılacak değişiklikler ile genel kredi sözleşmesi ve genel kredi sözleşmesine değen ürünlerde farklılıklar yaşanmasının, hatta ve hatta blokzincir teknolojisinin yapısı gereği yeni ürün ve hizmetler ile de karşılaşma olasılığımızın olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.